

4

POLLY LOHMANN

Eine ganz eigene Geschichte

Die Abgüsse des Tropaeum Traiani in
der Heidelberger Antikensammlung

O istorie cu adevărat unică

Mulajele monumentului Tropaeum Traiani
din Colecția de Antichități din Heidelberg

A Story All Its Own

The Plaster Casts of the Tropaeum Traiani in
the Heidelberg Collection of Classical Antiquities



Abb. 1: Friedrich von Duhn (Foto: »Hausarchiv« des Instituts für Klassische Archäologie und Byzantinische Archäologie der Universität Heidelberg).

Fig. 1: Friedrich von Duhn (foto: »arhivele« Institutului de Arheologie Clasică și Arheologie Bizantină de la Universitatea Heidelberg).

Fig. 1: Friedrich von Duhn (photo: »Archive« of the Institute of Classical Archaeology and Byzantine Archaeology of the University of Heidelberg).

Museen und Sammlungen sind Selektionen von Dingen, die nicht unbedingt repräsentativ sind, sondern häufig auf Zufall und Willkür beruhen: Viele historische Sammlungen verdanken die Zusammensetzung ihrer Bestände dem individuellen Geschmack, den finanziellen Möglichkeiten und persönlichen Kontakten der jeweils zuständigen Personen. Auch die Antikensammlung der Universität Heidelberg spiegelt in ihren Objekten einerseits die Forschungsschwerpunkte verschiedener Professoren des Archäologischen Instituts wider, denen die Sammlungsleitung oblag. Andererseits konnten äußere Umstände wie politische Ereignisse eine entscheidende Rolle spielen, wuchs die Heidelberger Sammlung doch zum Beispiel nach dem Zweiten Weltkrieg um mehrere Abgüsse aus dem zerbombten Karlsruhe. Auch bei den Gipsabgüssen des Tropaeum Traiani spielte der Zufall eine Rolle, wobei hier mehrere Faktoren zusammenkamen.

Die Heidelberger Antikensammlung

Die Entstehungsgeschichte der Antikensammlung war von beschränkten finanziellen Mitteln geprägt. Früheste Grundlage bildete eine von Georg Friedrich Creuzer angelegte Privatsammlung kleinformatiger Kopien und Originalobjekte, die von seinen Schülern 1835 um das gestiftete »*Antiquarium Creuzerianum*« erweitert wurde [6]. Es bestand vor allem aus Münzen, die später aus der Antikensammlung an das Seminar für Alte Geschichte (1957) und die

DE

Muzezele și colecțiile sunt selecții de obiecte, care nu sunt în mod necesar reprezentative, ci care sunt adesea bazate pe întâmplare și arbitrar. Multe colecții istorice își datorează alcătuirea specifică gustului individual, posibilităților financiare și contactelor personale ale persoanelor responsabile de acestea. Astfel, în obiectele din Colecția de Antichități a Universității din Heidelberg se reflectă prioritățile de cercetare ale diferiților profesori de la Institutul de Arheologie, care s-au ocupat de gestionarea colecției. Pe de altă parte, și circumstanțele externe, cum ar fi evenimentele politice, pot avea un rol decisiv în formarea colecției. Spre exemplu, după cel de al Doilea Război Mondial, colecția s-a îmbogățit considerabil, datorită adăugării mai multor mulaje din Karlsruhe, un oraș afectat grav de bombardamente. În cazul mulajelor de ghips ale monumentului Tropaeum Traiani, întâmplarea a jucat, de asemenea, un rol important, însă în această situație au interacționat mai mulți factori.

Colecția de Antichități din Heidelberg

Geneza Colecției de Antichități a fost marcată de resurse financiare limitate. Temelia a fost pusă de către Georg Friedrich Creuzer prin colecția sa privată de replici, în format mic și obiecte originale, aceasta fiind apoi extinsă prin lotul »*Antiquarium Creuzerianum*«, donat de către studenții lui în anul 1835 [6]. Colecția consta în principal din monede, care ulterior au fost mutate din Colecția de Antichități în Institutul pentru Istorie

RO

Museums and collections are selections of things that are not necessarily representative but are often based on chance and arbitrariness. Many historical collections owe the composition of their holdings to the individual tastes, financial possibilities, and personal contacts of the persons in charge. Even the objects in the Collection of Classical Antiquities at the University of Heidelberg reflect the research priorities of the various professors at the Archaeological Institute responsible for the management of the collection. On the other hand, external circumstances such as political events could play a decisive role. For example, as the Heidelberg collection grew by several plaster casts after the Second World War left Karlsruhe bombed-out. Chance also played a role in gathering the contributing factors that brought the casts of the Tropaeum Traiani into existence.

The Heidelberg Collection of Classical Antiquities

The history of the Collection of Classical Antiquities has been shaped by limited financial resources. The earliest foundation was a private collection of small-scale copies and original objects, which was established by Georg Friedrich Creuzer. The collection was later expanded by his students in 1835 with the »*Antiquarium Creuzerianum*« [6]. It consisted most notably of coins that were later transferred from the Collection of Classical Antiquities to the Institute of Ancient History (1957)

EN

Numismatische Sammlung am »Heidelberg Center for Cultural Heritage« (2016) abgegeben wurden. Erst mit der eigentlichen Gründung eines Archäologischen Instituts mit eigenem Budget 1866 durch Karl Bernhard Stark wurde auch der Antikensammlung der Weg geebnet. Als Starks Nachfolger und zweiter Professor am Institut war es Friedrich von Duhn (Abb. 1), durch den die Sammlung in 40 Jahren Dienstzeit stark wuchs. Auf das vorgegebene Budget nahm von Duhn, wie Korrespondenzen zeigen, dabei selten Rücksicht [7, p. 172–174], ebenso wenig auf die stets beengten Platzverhältnisse.

Einen Eindruck von individuellen Forschungsinteressen am Standort Heidelberg geben beispielsweise Fragmente von Wandmalereien in der Antikensammlung, die einen Schwerpunkt der Arbeiten von Ludwig Curtius (Professor in Heidelberg 1920–1928) darstellten, oder eine Gruppe von böotischen Plattenfibeln, die man in anderen archäologischen Sammlungen selten antrifft, die aber Roland Hampes (1957–1975) Interesse für griechische Sagenbilder in Böotien entsprachen. Auch dass unter den Abgüssen antiker Porträts mit Ausnahme von Livia Drusilla und Kleopatra VII. keine Frauen vertreten sind, repräsentiert nicht die Wirklichkeit der aus der Antike erhaltenen Porträts, sondern ist ein Spezifikum der Heidelberger Sammlung.

Auf Friedrich von Duhn (Professor 1880–1920) sind die Ankäufe eines Großteils der Objekte der heutigen

Antikensammlung zurückzuführen. Tönerne Architekturelemente aus dem

DE

Antică (1957) și în Colecția Numismatică a Institutului de Cercetare »Heidelberg Center for Cultural Heritage« (2016). Abia cu prilejul înființării propriu-zise a Institutului de Arheologie, prin fondurile proprii ale lui Karl Bernhard Stark în 1866, s-au creat și bazele pentru edificarea Colecției de Antichități. În calitate de succesor al lui Stark și al doilea profesor al institutului, Friedrich von Duhn (fig. 1), a fost cel care a determinat creșterea considerabilă a colecției în cei 40 de ani de activitate. După cum atestă corespondența, von Duhn, rareori, a ținut cont de bugetul prestabilit [7, p. 172–174] precum și de spațiul mereu limitat.

O impresie a intereselor de cercetare individuale de la Heidelberg le oferă de pildă, fragmente de picturi murale din Colecția de Antichități, care au constituit un punct central al activității lui Ludwig Curtius (profesor la Heidelberg 1920–1928), sau un grup de broșe beoțiene, care se găsesc rar în alte colecții arheologice, dar care au corespuns interesului lui Roland Hampe (1957–1975) pentru imaginile din mitologia greacă provenind din Beoția. Mai mult, faptul că nu sânt prezente mulaje de portrete de femei între mulajele după portretele antice, cu excepția Liviei Drusilla și a Cleopatrei a VII – a, nu reprezintă realitatea portretelor care s-au păstrat din Antichitate, ci este o specificitate a colecției din Heidelberg.

Friedrich von Duhn (profesor 1880–1920) este cel căruia i se datorează achiziționarea unei mari părți a obiectelor din actuala Colecție de Antichități. Ele-

mente arhitecturale din lut, din Italia pre-romană, sunt în aceeași măsură o

RO

and the Numismatic Collection at the »Heidelberg Centre for Cultural Heritage« (2016). It was not until Karl Bernhard Stark founded an Archaeological Institute with its own budget in 1866, that the door was opened for the Collection of Classical Antiquities. It was Stark's successor, Friedrich von Duhn (fig. 1), that greatly expanded the collection during his 40-year tenure. Correspondence shows that von Duhn seldom took the budget or the ever-limited available space into account as he cultivated the institute's collection [7, p. 172–174].

An impression of individual research interests in the Heidelberg collection can be seen through, for example: fragments of wall paintings in the Collection of Classical Antiquities, a focal point of Ludwig Curtius's research (professor in Heidelberg 1920–1928), and a group of incised Boeotian fibulae, which though rarely found in other archaeological collections, correspond to Roland Hampe's (1957–1975) interest in Boeotian depictions of Greek mythology. Even the fact that, apart from Livia Drusilla and Cleopatra VII, no women are represented among the casts of ancient portraits, is a specific feature of the Heidelberg collection, not a reflection of ancient realities.

The acquisition of most of the objects in the present Collection of Classical Antiquities can be traced back to Friedrich von Duhn (Professor from 1880–1920). Here, clay architectural elements from pre-Roman Italy are just as much

an expression of his great scientific range as the so-called Troy doublets

EN

vorrömischen Italien sind ebenso Ausdruck seiner großen wissenschaftlichen Spannweite wie die sog. Troja-Dubletten. Häufig aber spielten dabei vor allem von Duhns persönliche Netzwerke eine Rolle: Zu seinen Kontakten gehörten nicht nur prominente Adelsfamilien und selbst Kaiser Wilhelm II., sondern auch ehemalige Schüler wie Robert Zahn, Paul Hartwig und Rudolf Pagenstecher, die in verschiedenen Ländern Antiken für Heidelberg ankauften. Einer ähnlichen Verbindung, und einem Zufall der Weltpolitik, sind auch die Abgüsse des Tropaeum Traiani zu verdanken. Ihre Geschichte ist in den Akten des Karlsruher Generallandesarchivs überliefert [8; Abb. 2].

Heute unterliegen universitäre Sammlungen, wie auch öffentliche Museen, zu Recht strengen Reglementierungen. Die UNESCO-Konvention von 1970 hat dem illegalen Kulturguthandel einen Riegel vorgeschoben. Auch aus Platzgründen ist man heute bemüht, das Wachstum zu stoppen; sieht man von einzelnen Schenkungen ab, stehen aktuell, und langfristig, die systematische (analoge und digitale) Erfassung sowie die wissenschaftliche Aufarbeitung der Bestände im Vordergrund.

Bilder der »ersten Deutschen«?

Das Tropaeum Traiani in Adamklissi war in der deutschsprachigen Forschung seit seiner Untersuchung in den 1890er Jahren heiß diskutiert worden. Das lag insbesondere an den bildlichen Darstellungen auf Metopen und Zinnen, die

DE

expresie a mării sale anverguri științifice precum și așa-numitele duplicate Troia (*Troja-Dubletten*). Deseori, însă, conexiunile personale ale lui Duhn au jucat, mai presus de toate, un rol semnificativ: contactele sale includeau nu doar familii nobiliare proeminente și pe însuși împăratul Wilhelm al II-lea, dar și foști studenți precum Robert Zahn, Paul Hartwig și Rudolf Pagenstecher, care au achiziționat antichități pentru Heidelberg din diferite țări. Mulajele monumentului Tropaeum Traiani se datorează unei conexiuni similare și unei coincidențe a politicii mondiale. Istoria lor este păstrată în dosarele Arhivelor Generale de Stat din Karlsruhe [8; fig. 2].

În prezent, colecțiile universitare, precum și muzeele publice, sunt supuse pe bună dreptate, unor reglementări stricte. Convenția UNESCO din 1970 a pus capăt comerțului ilegal cu bunuri culturale. Însă, în prezent, și din motive de spațiu se depun eforturi pentru a limita extinderea colecției; cu excepția donațiilor individuale, în prezent, precum și pe termen lung, înregistrarea sistematică (analogică și digitală) și analiza științifică a colecției se află în prim-plan.

Reprezentări ale »primilor nemți«?

Monumentul Tropaeum Traiani din Adamclisi a fost subiectul unor dezbatere aprinse în cercetările din spațiul germanofon încă din perioada săpăturilor din anii 1890. Acest lucru s-a datorat în special reprezentărilor sculpturale de pe metope și merloane, care arătau stereotipuri ale diferiților »barbari«

RO

(*Troja-Dubletten*). Above all, however, it was Duhn's personal networks that played a role in his acquisitions. His contacts not only included prominent noble families and even the German emperor Wilhelm II, but also former students such as Robert Zahn, Paul Hartwig and Rudolf Pagenstecher, who purchased antiquities for Heidelberg in various countries. One such connection and a coincidence of world politics brought the casts of the Tropaeum Traiani to Heidelberg. Their history has been preserved in the files of Karlsruhe's General State Archive [8; fig. 2].

Today university collections, like public museums, are rightly subject to strict regulations. The UNESCO Convention of 1970 aimed to stop the wrongful trade of cultural artefacts by redefining its legal framework. Additionally, efforts are now being made to stop the growth of the collection for space reasons. With the exception of individual donations, the focus is now and for the foreseeable future on the systematic (analogue and digital) recording and scientific processing of the current holdings.

Pictures of the »First Germans«?

The Tropaeum Traiani in Adamclisi had been a hotly discussed topic in German-speaking research since its investigation in the 1890s. This was particularly due to the pictorial representations on the metopes and battlements, which showed stereotypes of various non-Roman »barbarians«. Their ethnic classifications ranged from

EN

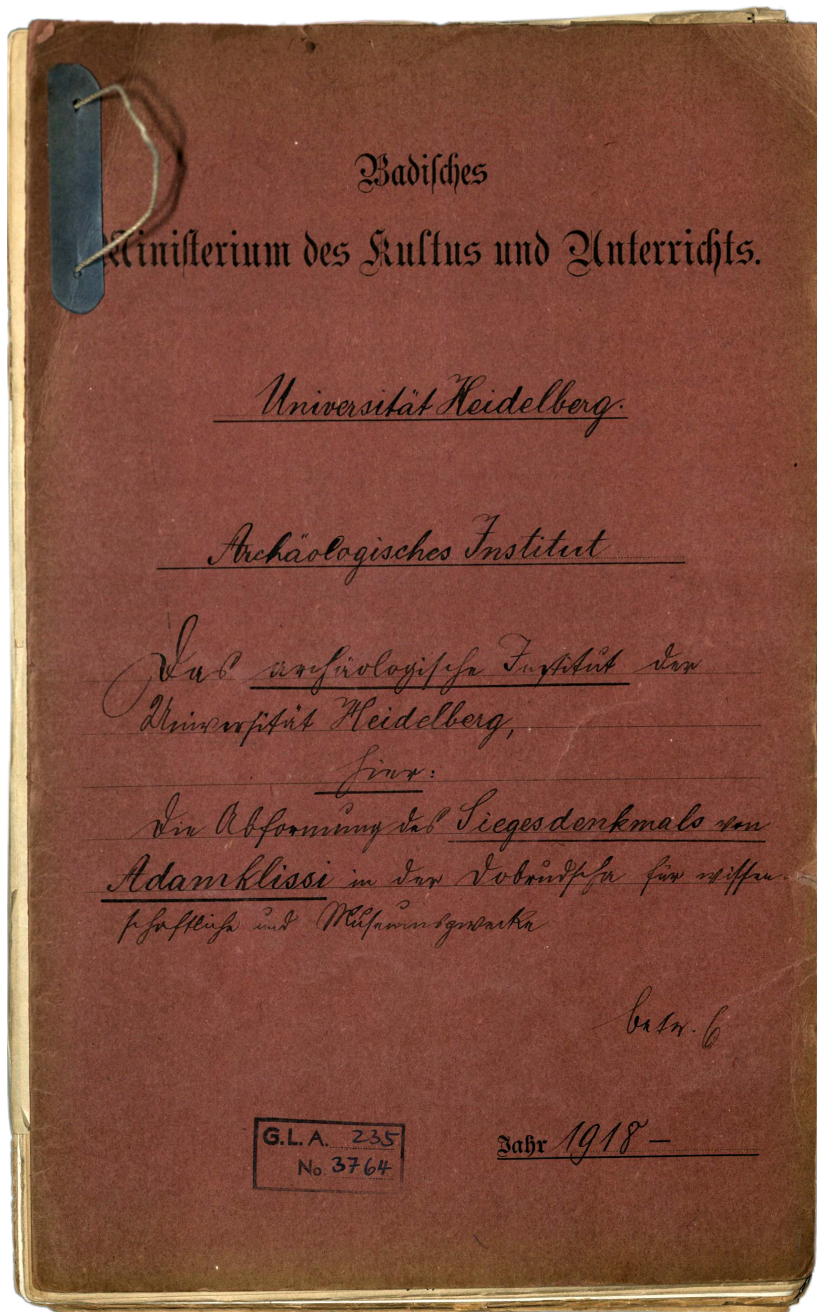


Abb. 2: Deckel der Akte mit der Korrespondenz zur Herstellung der Heidelberger Gipsabgüsse des Tropaeum Traiani (Generallandesarchiv Karlsruhe 235 Nr. 3764 Adamklissi 1918–1929).

Fig. 2: Coperta dosarului cu corespondența privind producerea mușajelor din Heidelberg după monumentul Tropaeum Traiani (Generallandesarchiv Karlsruhe 235 Nr. 3764 Adamklissi 1918–1929).

Fig. 2: Folder containing the letters which concern the Heidelberg plaster casts of the Tropaeum Traiani (Generallandesarchiv Karlsruhe 235 Nr. 3764 Adamklissi 1918–1929).

Stereotypen verschiedener nicht-römischer ›Barbaren‹ zeigten. Deren ethnische Zuordnungen reichten von Dakern und Thrakern über Bastarner, Geten, Myser und Sarmaten – literarisch überlieferte Volksgruppen, die sich archäologisch schwer greifen lassen. In den Diskussionen um die Datierung des Monuments tat sich 1896 Adolf Furtwängler hervor, der das Tropaeum Traiani als augusteisch interpretierte. Es würde damit zeitlich in den Kontext der Siege des Marcus Licinius Crassus 29 v. Chr. gegen die Geten und Bastarner gehören, weshalb Furtwängler in den Bildern am Bau vier Barbarentypen auszumachen glaubte: Daker, Thraker, Geten und germanische Bastarner mit Haarknoten (lat. *nodus*).

Obwohl schon damals die Stimmen für eine trajanische Datierung – also 100 Jahre später – überwogen, hatte Furtwänglers These einen entscheidenden Vorteil: Seine frühe Datierung würde bedeuten, dass es sich bei den Reliefs am Tropaeum Traiani um die ersten bekannten Darstellungen von Germanen handelte, oder, wie er über die Bastarner schrieb, der »ersten Deutschen, die auf dem Schauplatze der Geschichte auftreten« [2, p. 59]. Das war der national-ideologisch geprägten Germanenbildforschung ein willkommenes Thema [3], auch wenn sich Furtwänglers Datierungsvorschlag nicht durchsetzen konnte. Heute erachtet die Forschung eine ethnische Zuweisung der stereotypen Barbarenbilder als unmöglich. Neben den Barbarenbildern und der Datierung des Monuments waren aber auch Jahre nach der

DE

non-romani. Clasificările lor etnice au variat de la daci și traci la bastarni, geți, moesi și sarmați – grupuri etnice transmise literar, care sunt însă greu de atestat arheologic. În cadrul discuțiilor despre datarea monumentului, s-a remarcat în 1896, Adolf Furtwängler, care a interpretat monumentul Tropaeum Traiani ca fiind originar din epoca lui Augustus. Această teză ar plasa monumentul din punct de vedere temporal în contextul victoriilor lui Marcus Licinius Crassus din 29 î. Hr. Împotriva geților și bastarnilor, fapt pentru care Furtwängler a presupus existența a patru tipuri de barbari în reprezentările de pe monument: daci, traci, geți și bastarni de origine germanică cu șuvița de păr împletită într-un nod (lat. *nodus*).

Deși deja la vremea respectivă predominau părerile pentru datarea traianică – adică 100 de ani mai târziu – teza lui Furtwängler avea un avantaj decisiv: Datarea sa timpurie ar însemna că basoreliefurile monumentului Tropaeum Traiani ar fi primele reprezentări cunoscute ale germanilor, sau, cum scria despre bastarni, ale »primilor nemți care au apărut pe scena istoriei« [2, p. 59]. Acesta a fost un subiect binevenit al cercetărilor cu privire la reprezentările germanilor, marcate de ideologia naționalistă [3], chiar dacă propunerea lui Furtwängler cu privire la datarea timpurie a monumentului nu s-ar fi putut impune. Astăzi, cercetările consideră imposibilă o atribuire etnică a reprezentărilor stereotipe de barbari. Pe lângă basoreliefurile, ce portretează barbari și datarea ansamblului, alte aspecte precum arhitectura monumentului și aranjamentul inițial

RO

Dacians and Thracians to Bastarnae, Getae, Mysians and Sarmatians – literally handed down ethnic groups that are difficult to grasp archaeologically. In the discussions about the dating of the monument in 1896, Adolf Furtwängler stood out, who interpreted the Tropaeum Traiani as Augustan. It would therefore fit in the context of the victories of Marcus Licinius Crassus against the Getae and Bastarnae in 29 BCE. This historical connection led to Furtwängler's identification of the four barbarian types in the pictures on the building as Dacians, Thracians, Goths and Germanic Bastarns with topknots (lat. *nodus*).

Although the archaeological community was already widely in favour of a Trajanic date – i. e. 100 years later – Furtwängler's theory had a decisive advantage: this early dating would mean that the reliefs at the Tropaeum Traiani were the first known depictions of Germanic tribesmen, or, as he wrote of the Bastarnae, the »first Germans to appear on the scene of history« [2, p. 59]. Even if Furtwängler's dating proposal did not prevail, his idea was welcome for the research into Germanic images, tinted by nationalistic ideals [3]. Today's research community considers an ethnic attribution of the stereotypical barbarian images to be impossible. Even years after the turn of the century, not only were the barbarian images and the dating of the monument still in dispute, but also its architecture and the arrangements of the metopes on the building.

EN

Jahrhundertwende noch dessen Architektur und die Anordnung der Metopen am Bau umstritten.

Archäologische Bedürfnisse: Der Erste Weltkrieg als Chance

In die Zeit dieser andauernden Forschungsdiskussionen fiel der Eintritt Rumäniens in den Ersten Weltkrieg und seine Besetzung durch die Mittelmächte 1916. Die Westdobrukscha, und damit Adamklissi, stand seitdem unter deutscher Militärverwaltung, und der Zufall wollte es, dass ein ehemaliger Schüler und Assistent Friedrich von Duhns als Hauptmann in der Walachei stationiert war: Harald Hofmann hatte 1899 über die Darstellung des Haares in der archaischen griechischen Kunst promoviert, war archäologisch auf der Saalburg und am ›Suermondt-(Ludwig-)Museum‹ tätig gewesen und arbeitete als Latein- und Griechischlehrer am Großherzoglichen Gymnasium Mannheim, als er zum Krieg einberufen wurde. Er war es offenbar, der Friedrich von Duhn per Feldpost die Idee unterbreitete, Abgüsse des Siegesdenkmals von Adamklissi anzufertigen. Mit dem Militär hätte man Arbeitskräfte schließlich unmittelbar zur Verfügung.

Von Duhn schrieb am 13. Januar 1918 einen sechsseitigen Brief an das badische Ministerium des Kultus und Unterrichts, in dem er die Bedeutung des Tropaeum Traiani für die Forschung heraus hob. Auf rumänischer

DE

Seite fände das Monument kaum Beachtung, so behauptete er, und

al metopelor au fost, de asemenea, subiecte controversate chiar și după începutul secolului trecut.

Nevoile arheologice: Primul Război Mondial ca o oportunitate

Perioada de desfășurare a acestor polemici științifice a coincis cu intrarea României în Primul Război Mondial și ocuparea acesteia de către Puterile Centrale la sfârșitul anului 1916. Dobrogea de Vest și, prin urmare, Adamclisi, s-au aflat din acel moment sub administrație militară germană. Printr-o coincidență, un fost elev și asistent al lui Friedrich von Duhn a fost staționat în Muntenia pe post de căpitan: Harald Hofmann își obținuse doctoratul în 1899 cu o lucrare despre reprezentarea părului în arta greacă arhaică. Lucrase la Saalburg și la ›Muzeul Suermondt-(Ludwig)‹ în domeniul arheologiei și activa ca profesor de latină și greacă la Liceul Grand-Ducal din Mannheim (*Großherzogliches Gymnasium*), când a fost chemat la război. El a fost cel care i-a făcut lui Friedrich von Duhn propunerea, trimițându-i acestuia o scrisoare de pe front, să realizeze mulaje ale monumentului triumfal de la Adamclisi. La urma urmei, mulțumită armatei, se avea forță de muncă nemijlocită la dispoziție.

Von Duhn a scris, la 13 ianuarie 1918, o scrisoare de șase pagini către Ministerul Culturii și Educației din Baden, subliniind importanța monumentului Tropaeum Traiani în cercetare. Români

RO

ar acorda puțină atenție monumentului, a pretins el, iar elemente arhitectonice

Archaeological Needs: The First World War as an Opportunity

The period of these ongoing research discussions coincided with Romania's entry into the First World War and its occupation by the Central Powers in 1916. Ever since then, Western Dobruja, and thus Adamclisi, had been under German military administration; and as fate would have it, a former student and assistant of Friedrich von Duhn's was stationed in Wallachia as a captain. Harald Hofmann had completed his doctorate in 1899 on the depiction of hair in archaic Greek art, had worked as an archaeologist at the Saalburg and ›Suermondt-(Ludwig-)Museum‹, and was teaching Latin and ancient Greek at the Grand Ducal High School (*Großherzogliches Gymnasium*) in Mannheim when he was drafted. It was obviously Hofmann who gave Friedrich von Duhn the idea of making casts of Adamclisi's victory monument in a letter. The military would provide immediate access to the manpower.

On 13 January 1918, von Duhn wrote a six-page letter to the Baden Ministry of Culture and Education in which he emphasised the importance of the Tropaeum Traiani for research. He claimed that the monument received little attention from the Romanians and that parts of the monument were stored outdoors. Von Duhn even appeared to harbour resentments towards the already deceased Romanian excavator Grigore G. Tocilescu: At any rate, he

EN

argued the incompetence and ignorance of his Romanian colleagues in order to

»Es gilt jetzt, die augenblickliche günstige Zeitlage auszunutzen. [...] Die Gelegenheit, einzugreifen und solange wir in Rumänien und der Dobrudscha militärisch die Herren sind, alles so zu machen, wie wir es für richtig halten, ist günstig und kommt so vielleicht nie wieder«

(F. von Duhn an das Badische Kultusministerium, 13. Januar 1918 [8])

»Acum este momentul să profităm de momentul favorabil. [...] Oportunitatea de a interveni și, atâta timp cât suntem din punct de vedere militar la putere în România și Dobrogea, de a face tot ceea ce considerăm potrivit. Este o situație avantajoasă și poate nu se va mai ivi niciodată«

(F. von Duhn către Ministerul Culturii din Baden, 13 ianuarie 1918 [8])

»The important thing now is to take advantage of the present favourable time. [...] The opportunity to intervene, so long as we are the military masters in Romania and Dobruja, to do everything as we see fit, is favourable and may never come again«

(F. von Duhn to the Baden Ministry of Culture, 13 January 1918 [8])

Bauteile des Monuments lagerten im Freien. Auch gegen den bereits verstorbenen rumänischen Ausgräber Grigore G. Tocilescu hegte von Duhn offenbar Ressentiments – jedenfalls argumentierte er mit der Unfähigkeit und Ignoranz der rumänischen Kollegen, um die Bedeutung von Kopien des Denkmals für die Universität Heidelberg zu untermauern. Als einziger Standort außerhalb Rumäniens hätte man mit eigenen Gipsabgüssen in Heidelberg die Möglichkeit, an dem Monument zu forschen. Von Duhn plante dafür ein Publikationsprojekt bei der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, das Harald Hofmann nach dem Krieg übernehmen sollte. Außerdem könne man weitere Abgüsse zum Verkauf an andere Sammlungen herstellen, um damit die Kosten wieder einzuspielen [8].

Während Friedrich von Duhn seinen Kollegen Tocilescu in dem Schreiben an das Ministerium als »eitle[n] und wissenschaftlich ganz von seinen deutschen Beratern abhängig[en] Mensch[en]« verunglimpfte, verwies er positiv auf das Buch des rumänischen Kollegen Teohari Antonescu von der Universität Iași [1]. Das Lob kam jedoch nicht von ungefähr: Antonescu habe bei Friedrich von Duhn auf einer Studienreise badischer Gymnasiallehrer in Adamklissi (offenbar nicht positiv) erlebt (Abb. 3). Wissenschaftliche Rivalitäten wurden also einerseits implizit als nationale Fehden formuliert, andererseits fiel von Duhns Urteil deutlich gnädiger aus, wo er

einen direkten deutschen Einfluss auf die rumänische Forschung konstatierte.

DE

ce aparțin monumentului ar fi depozitate în aer liber. Aparent, von Duhn a avut resentimente și față de arheologul român Grigore G. Tocilescu, deja decedat – în orice caz, și-a susținut argumentul cu referire la incapacitatea și ignoranța colegilor români, cu scopul de a accentua importanța creării unor mulaje ale monumentului pentru Universitatea Heidelberg. Astfel, cu ajutorul propriilor mulaje de ghips, Heidelberg ar fi singura locație din afara României, unde ar fi fost posibil să fie efectuate cercetări asupra monumentului. Von Duhn a planificat în acest sens un proiect editorial la Academia de Științe din Heidelberg, care urma să fie preluat de Harald Hofmann după război. În plus, pentru a-și susține demersul, a argumentat că s-ar putea crea mulaje suplimentare pentru a fi scoase la vânzare către alte colecții, cu scopul de a-și recupera costurile [8].

În timp ce Friedrich von Duhn l-a denigrat pe colegul său Tocilescu, în scrisoarea către minister, ca fiind »vanitos și, din punct de vedere științific, un om dependent în totalitate de consilierii săi germani«, a făcut o referire pozitivă la cartea colegului său român, Teohari Antonescu, de la Universitatea din Iași [1]. Lauda nu a fost însă întâmplătoare, Antonescu studiasse cu Friedrich von Duhn. Tocilescu, pe de altă parte, a avut o experiență (aparent, nu pozitivă) cu von Duhn în cadrul unei călătorii de studiu a profesorilor de liceu din Baden, la Adamclisi (fig. 3). Pe de o parte, rivalitățile științifice au fost formulate implicit ca vrajbe naționale, însă judecata

lui von Duhn, pe de altă parte, a fost semnificativ mai deferentă, odată ce a

RO

underline the importance of the University of Heidelberg receiving copies of the monument. Being the only location outside of Romania with plaster casts of the monument, Heidelberg would therefore secure the exclusive opportunity to research it. Von Duhn then planned a publication project for this at the Heidelberg Academy of Sciences, which Harald Hofmann was to take over after the war. In addition, further casts could be produced to sell to other collections in order to recoup the original production costs [8].

While Friedrich von Duhn denigrated his colleague Tocilescu in his letter to the ministry as »vain and scientifically completely dependent on his German advisors«, he referred to the book by his other Romanian colleague Teohari Antonescu from the University Iași as positive [1]. This disparity in review, however, is not coincidental: von Duhn had met Tocilescu on a study trip for high-school teachers from Baden to Adamclisi and had apparently not been impressed (fig. 3). Whereas Antonescu had studied under Friedrich von Duhn. Thus, on the one hand, scientific rivalries were implicitly formulated as national feuds, and on the other hand, von Duhn's verdict was much more gracious, where he noted a direct German influence on Romanian research.

The ministry and the military administration agreed within a very short time that Harald Hofmann would be granted a leave of absence by the army command for eight weeks. During this period,

he was also to carry out tasks in Sărata-Monteoru, where the Royal Museums

EN



Abb. 3: Gruppenbild einer Studienreise badischer Gymnasiallehrer (fünfte Reise, 1914): Vorne mittig mit überschlagenen Beinen sitzend Friedrich von Duhn, vorne als fünfter von links, stehend Harald Hofmann (?) (Foto: »Hausarchiv« des Instituts für Klassische Archäologie und Byzantinische Archäologie der Universität Heidelberg).

Fig. 3: Foto de grup realizată în cadrul călătoriei de studiu a profesorilor de liceu din Baden (a cincea excursie, 1914): Friedrich von Duhn, așezat în mijloc în față, cu picioarele încrucișate, stând în picioare în față, al cincilea din stânga, Harald Hofmann (?) (foto: »arhivele« Institutului de Arheologie Clasică și Arheologie Bizantină de la Universitatea Heidelberg).

Fig. 3: Group photo from a study trip of high school teachers from Baden (fifth trip, 1914): with Friedrich von Duhn (middle of the front row, crossed legs) and Harald Hofmann (standing in the front row, fifth from the left (?)) (photo: »Archive« of the Institute of Classical Archaeology and Byzantine Archaeology of the University of Heidelberg).

»Es wäre doch eine schöne Sache für uns, würde dem badischen Staat Ehre machen und die Wissenschaft sehr fördern«

(F. von Duhn an das Badische Kultusministerium, 13. Januar 1918 [8])

Das Ministerium, und auch die Militärverwaltung, willigte innerhalb kürzester Zeit ein, und Harald Hofmann wurde daraufhin von der Heeresleitung für acht Wochen beurlaubt; in diesem Zeitraum solle er auch noch Aufgaben in Sărata-Monteoru erledigen, wo die Königlichen Museen Berlin unter Leitung von Hubert Schmidt ein Grabungsprojekt führten (s. den Beitrag von R. Born, Kap. 3). Am 8. April 1918 begannen die Abformarbeiten im Bukarester Kunstpalast, wo die gefundenen Bauteile des Monuments zu dieser Zeit untergebracht waren. Das bestätigt auch der Tagebucheintrag Raymund Netzhammers, der als Bukarester Erzbischof die Arbeiten im Mai 1918 besuchte [5, Bd. 2, p. 820–822].

Zunächst mussten von den Originalteilen des Monuments Abgussformen (Negative) angefertigt werden; zurück in Baden sollten aus diesen Formen dann die eigentlichen Abgüsse (Positive) hergestellt werden. Aus einer von Hofmann erstellten Liste mit Ausgaben gehen

DE

»Ar fi un lucru frumos pentru noi, ar onora statul Baden și ar promova foarte mult știința«

(F. von Duhn către Ministerul Culturii din Baden, 13 ianuarie 1918 [8])

remarcat o influență germană asupra cercetării românești.

Ministerul, precum și administrația militară și-au dat, într-un timp foarte scurt, consimțământul, iar comandamentul armatei i-a acordat lui Harald Hofmann opt săptămâni de concediu; în această perioadă, el ar trebui să finalizeze și sarcini la Sărata-Monteoru, unde Muzeele Regale din Berlin conduceau la acea vreme săpături arheologice, coordonate de Hubert Schmidt (vezi cap. 3, R. Born). Lucrările de pregătire a mulajelor au început pe 8 aprilie 1918 în Palatul Artelor din București, unde elementele constructive ale monumentului erau adăpostite la acea vreme. Acest lucru este confirmat și într-un pasaj din jurnalul lui Raymund Netzhammer, care în calitate de arhiepiscop al Bucureștiului a vizitat lucrările în mai 1918 [5, Vol. 2, p. 820–822].

Mai întâi, trebuiau create formele negative ale elementelor originale ale monumentului; pentru ca mai apoi în Baden, din aceste matrite să fie realizate reproduce-rile propriu-zise. Dintr-o

RO

»It would be a nice thing for us, would do honour to the State of Baden and greatly promote science«

(F. von Duhn to the Baden Ministry of Culture, 13 January 1918 [8])

in Berlin were conducting an excavation project under the direction of Hubert Schmidt (see R. Born, chap. 3). On the 8th of April 1918, the moulding work began in the Bucharest Palace of Art that housed the pieces of the monument at that time. Raymund Netzhammer, Archbishop of Bucharest, who visited the work in May 1918, corroborates this turn of events in his diary [5, vol. 2, p. 820–822].

First, casting moulds (negatives) had to be made from the original parts of the monument. Then, back in Baden, the actual casts (positives) were to be made from these moulds. A ledger of expenditures compiled by Hofmann shows the local workshops and craftsmen who were entrusted with various tasks. According to their names, some of these were probably Dobruja Germans, as in the case of the »Faust Plasterer's Shop« and »Frist's Stonemasonry«. At the end of May, less than two months later, the plaster moulds were ready. Today the University of

EN

die lokalen Werkstätten und Handwerker hervor, die mit verschiedenen Arbeiten betraut wurden. Den Namen nach handelte es sich zum Teil wohl um Dobrudschadeutsche, wie bei der »Gipserei Faust« und dem »Steinmetz Frister«. Ende Mai, nach weniger als zwei Monaten, waren die Gipsformen fertig. Insgesamt besitzt die Universität Heidelberg heute 51 Abgussformen [4]: zu sechs Zinnen, 16 Metopen und zwei Metopendetails, zwei Inschriftenfragmenten, 17 anderen Dekorelementen des Tropaeum Traiani sowie sieben Formen von dem Gefallenentempel aus der Nähe des Siegesdenkmals und eine von dem sog. Kleinen Tropaeum aus der Stadtmauer des *municipium*. Auf welcher Grundlage diese Auswahl erfolgte, lässt sich zum aktuellen Zeitpunkt nicht rekonstruieren.

Prominente Sponsoren

Als Geldgeber hatte von Duhn einige Akteure der regionalen Wirtschaft gewinnen können, wie drei Aufsichtsräte der »Badischen Anilin- und Sodafabrik« (BASF) und den Direktor der »Portland-Zementwerke« (heute »HeidelbergCement«), Friedrich Schott. Der »Adamklissi-Fonds« war deshalb im Mai 1918 mit 11.300 Mark noch gut gefüllt, so dass von Duhn dem badischen Kultusministerium Ideen für weitere archäologische Unternehmungen unterbreitete. Sein Bonner Kollege Conrad Cichorius hatte ihm zudem empfohlen, von dem Tropaeum Traiani selbst so viel wie möglich in Gips abzuformen, solange es (kriegsbedingt) noch möglich sei.

DE

listă de cheltuieli, ținută de Hofmann, reies toate detaliile despre atelierele și meșterii locali, cărora li s-au încredințat diverse sarcini.

Conform numelor din listă, unii dintre ei erau germani dobrogeni, precum cei de la »Atelierul de turnat ghips Faust« și »Atelierul de pietrărie Frister«. La sfârșitul lunii mai, după mai puțin de două luni, formele de ghips erau gata. Universitatea Heidelberg deține astăzi în total 51 de matrițe [4]: șase merloane, 16 metope și două detalii ale metopelor, două fragmente cu inscripție, alte 17 elemente decorative ale monumentului Tropaeum Traiani, precum și șapte forme de pe altarul ridicat în apropierea monumentului triumfal pentru luptătorii căzuți și una din așa-numitul Micul Tropaeum din zidul care înconjoară *municipium*-ul. În prezent, nu se poate reconstitui modalitatea pe baza căreia s-a făcut această selecție.

Sponsori importanți

Von Duhn a reușit să atragă câțiva actori din economia regională în calitate de donatori, cum ar fi trei membri ai consiliului de administrație ai »Fabricii de Anilină și Sodă Baden« (BASF) precum și pe directorul »Uzinelor de Ciment Portland« (astăzi »HeidelbergCement«), Friedrich Schott. Așadar, în mai 1918 »fondul Adamclisi« se ridica la 11.300 de mărci, astfel încât von Duhn a hotărât să propună și alte întreprinderi arheologice la Ministerul Culturii din Baden. Colegul său din Bonn, Conrad Cichorius, i-a recomandat, în plus, să realizeze cât

RO

Heidelberg owns a total of 51 plaster moulds [4]: six battlements, 16 metopes and two metope fragments, two inscription fragments, 17 other decorative elements of the Tropaeum Traiani, and seven moulds from the funerary altar near the victory monument and one from the so-called small Tropaeum from the city wall of *municipium*. It is currently not possible to reconstruct the basis on which this selection was made.

Prominent Sponsors

Von Duhn had been able to win over a number of players in the regional economy as sponsors, such as three members of the »Badische Anilin- und Sodafabrik« (BASF) supervisory board and Friedrich Schott, the director of the »Portland-Zementwerke« (today's »Heidelberg-Cement«). Therefore, when the »Adamclisi Fund« was still well-filled in May of 1918 with 11,300 marks, von Duhn submitted ideas for further archaeological undertakings to the Baden Ministry of Culture. His colleague from Bonn, Conrad Cichorius, had also recommended that he take plaster casts of as much of the Tropaeum Traiani as possible while the war still allowed it. The ministry however, stopped the ambitious Heidelberg professor at this point because von Duhn had once again directed the project to become more expensive and complex than initially planned [8].

The most urgent problem was now the future accommodation of the positive casts still to be produced in Heidelberg. Since the rooms of the Collection

EN

»Wenn wir Rumänien erst einmal geräumt haben [...] später die Möglichkeit jetzt versäumtes nachzuholen nicht mehr gewährt werden [...].«

(C. Cichorius an F. von Duhn, 28. April 1918 [8])

»Odată ce vom părăsi România [...], nu ni se va mai oferi posibilitatea de a recupera ceea ce am pierdut acum [...].«

(C. Cichorius către F. von Duhn, 28 aprilie 1918 [8])

»Once we have left Romania [...] we will not be given the opportunity again to make up for what we have missed [...].«

(C. Cichorius to F. von Duhn, 28 April 1918 [8])

An diesem Punkt stoppte das Ministerium den ambitionierten Heidelberger Professor jedoch, da das Projekt – nicht zum ersten Mal bei von Duhn – bereits teurer und aufwändiger war als anfangs geplant [8].

Drängendstes Problem war nun vor allem die Unterbringung der noch herzustellenden Positivabgüsse in Heidelberg. Da die Räume der Antikensammlung keinen Platz boten, schlug von Duhn mehrfach das Heidelberger Schloss als Unterbringungsort vor, was jedoch von der Stadt abgelehnt wurde. Das im Gegenzug angebotene ›Hotel (heute Palais) Prinz Carl‹ fungierte noch als Lazarett. Eine Platzlösung war also noch nicht gefunden – zunächst aber galt es ohnehin, die wuchtigen Abgussformen nach Baden zu transportieren.

DE

mai multe mulaje din ghips după monumentul Tropaeum Traiani, atâta timp cât era încă posibil (din cauza războiului). Însă, de data aceasta, ministerul l-a oprit pe ambițiosul profesor din Heidelberg, deoarece proiectul – nu pentru prima dată în cazul lui von Duhn – devenise mai scump și mai complex decât planificarea inițială [8].

Cea mai presantă problemă a fost găsierea unui loc de depozitare a mulajelor pozitive la Heidelberg. Întrucât încăperile Colecției de Antichități nu ofereau niciun spațiu, von Duhn a propus în numeroase rânduri castelul din Heidelberg ca loc de depozitare a mulajelor. Sugestia sa a fost însă respinsă de oraș. Hotelul ›Prințul Carl‹ (astăzi ›Palais Prințul Carl‹), care a fost oferit ca o alternativă, funcționa ca spital la acel

RO

of Classical Antiquities did not offer enough space, von Duhn suggested several times that the Heidelberg Castle should accommodate them. The city rejected this idea but offered the use of a hotel, the ›Prince Carl‹ (today the ›Palais Prince Carl‹) in return. A hotel, which was still in use as a military hospital. Though a space solution had not yet been found, the first order of business was to transport the massive casting moulds to Baden.

1,600 km from Dobruja to Baden

In August of 1918, the transport of all the castings to Baden in two railway carriages was initiated; all the pieces arrived in Karlsruhe a few weeks

EN

1.600 km von der Dobrudscha nach Baden

Im August 1918 wurde der Transport aller Abgussformen nach Baden in zwei Eisenbahnwaggons in die Wege geleitet, und einige Wochen später kamen die Stücke in Karlsruhe an. An der dortigen Technischen Hochschule zwischengelagert, sollten die eigentlichen Abgüsse dort gegossen und anschließend mit den Formen nach Heidelberg transportiert werden. Allerdings waren Gips und Schellack nach dem Krieg so teuer, dass die Umsetzung dieses Plans verschoben werden musste. Mehrere Jahre vergingen ohne eine Lösung. Harald Hofmann war in der Zwischenzeit – nach mehrmonatiger Kriegsgefangenschaft in Braşov und Timişoara – wieder in den Schuldienst nach Mannheim zurückgekehrt; Friedrich von Duhn war 1920 in Pension gegangen. Mit seinem Nachfolger Ludwig Curtius gab es 1921 eine Krisenbesprechung zum weiteren Vorgehen. Dabei stellte man Schäden an den Abgussformen fest, die entweder bereits beim Transport oder durch die Lagerung an der Technischen Hochschule entstanden waren.

Offenbar existierten zu diesem Zeitpunkt aber schon Positivabgüsse, deren genauer Herstellungszeitraum in den Korrespondenzen am Karlsruher Generalandesarchiv jedoch nicht überliefert ist. In einem ersten Schritt verbrachte man diese Abgüsse mit einem Ochsenkarren zur Ausstellung in das Gebäude der Landesbibliothek am Karlsruher Friedrichsplatz. Für die anschließenden Jahre liefern die Akten keine

DE

moment. Prin urmare, nu fusese găsită o soluție convenabilă – totuși, primul pas urma să fie transportul matrițelor masive la Baden.

1.600 km din Dobrogea la Baden

În august 1918, transportul tuturor matrițelor la Baden a fost plănuțit pe cale ferată, ocupând două vagoane, iar câteva săptămâni mai târziu, formele au ajuns la Karlsruhe. La Universitatea Tehnică s-a început mularea propriu-zisă, iar formele pozitive obținute au fost mai apoi transportate la Heidelberg în interiorul matrițelor aferente. Însă, ghipsul și șelacul au devenit atât de scumpe după război, încât implementarea acestui proiect a trebuit să fie amânată. Au trecut mai mulți ani fără să se fi găsit o soluție. Între timp, Harald Hofmann – după câteva luni de captivitate la Braşov și Timişoara – se întorsese la școala din Mannheim; Friedrich von Duhn a ieșit la pensie în 1920. În 1921 von Duhn a luat parte la o întâlnire de urgență cu succesul său, Ludwig Curtius, în cadrul căreia s-au discutat următoarele demersuri. Cu această ocazie s-au constatat vătămări ale matrițelor, suferite fie în timpul transportului, fie în timpul depozitării la Universitatea Tehnică.

Aparent, la acel moment existau deja mulate pozitive, însă perioada lor exactă de fabricație nu devine evidentă din corespondența păstrată la Arhivele Generale ale Statului Karlsruhe. Într-o primă etapă, aceste piese turnate au fost aduse, cu care trase de boi, în clădirea Bibliotecii de Stat din Piața

RO

later. They were to be stored temporarily at the Technical University there, where the actual castings were to be made and then transported to Heidelberg together with the moulds. Plaster and shellac however, had become so expensive since the war that the implementation of this plan had to be postponed. Several years passed with no solution. In the meantime, Friedrich von Duhn had retired in 1920 and Harald Hoffmann had returned to teaching in Mannheim, after spending several months as a prisoner of war in Braşov and Timişoara. There was a crisis meeting organised by von Duhn's successor, Ludwig Curtius in 1921 to discuss how to proceed. During this meeting, damage to the casting moulds was discovered, which had resulted either from transport or during storage at the Technical University.

Apparently positive casts already existed at this time, but the exact time of their production is not recorded in the correspondence at the Karlsruhe General State Archive. As a first step, these casts were transported by oxcart to the exhibition in the building of the State Library on Friedrichsplatz in Karlsruhe. The files provide no further information for the following years. At this time, the only issues still being discussed were the lack of space in the Heidelberg archaeological collection and the Academy of Sciences reporting that the outcome of the First World War had hindered the Adamclisi project and the production of saleable casts for other collections [8].

EN

*Was bei »anderm
Ausgang des Krieges
auch zweifellos glatt
gegangen wäre«*

(Heidelberger Akademie der Wissenschaften an das Ministerium des Kultus und Unterrichts, 20. November 1928 [8])

weiteren Informationen. Lediglich die Platzprobleme der archäologischen Sammlung in Heidelberg waren weiterhin Gegenstand der Diskussion; und die Akademie der Wissenschaften vermutete, dass der Ausgang des Ersten Weltkrieges das Adamklissi-Projekt und die Herstellung verkäuflicher Abgüsse für andere Sammlungen behindert hatte [8].

Dachbodenschätze

Erst 1929 – unter der Ägide von Friedrich von Duhns Nach-Nachfolger Arnold von Salis – konnte schließlich der Transport der Formen und Abgüsse nach Heidelberg durchgeführt werden. Auch Bestellungen von Metopen-Abgüssen seitens anderer Institute wurden entgegengenommen, wobei man aus politischen Gründen auf internationale Werbung verzichtete: Das Deutsche Archäologische Institut empfahl dies mit Hinblick auf Schwierigkeiten »mit den Rumänen infolge deutscher archäologischer Arbeiten während der Okkupationszeit« [8]. Zumindest in den Staatlichen

DE

*Ceea ce »fără îndoială
ar fi funcționat
fără probleme,
dacă războiul s-ar
fi încheiat altfel«*

(Academia de Științe Heidelberg către Ministerul Culturii și Educației, 20 noiembrie 1928 [8])

Friedrich din Karlsruhe, pentru a putea fi expuse. Documentele nu oferă informații suplimentare pentru anii următori. În special problemele legate de spațiu ale colecției arheologice din Heidelberg au continuat să fie un subiect aprig de discuție, iar Academia de Științe a raportat că sfârșitul Primului Război Mondial a împiedicat realizarea proiectului Adamclisi și producția de mulaje pentru vânzare către alte colecții [8].

Comorile din pod

Abia în 1929, sub egida celui care l-a urmat pe succesorul lui Friedrich von Duhn, Arnold von Salis – matricele și mulajele de ghips au fost transportate, în sfârșit, la Heidelberg. Au fost, de asemenea, acceptate comenzi pentru reproduceri ale metopelor din partea altor institute, însă publicitatea internațională a fost evitată din motive politice: Institutul Arheologic German a recomandat acest lucru, cu privire la dificultățile »cu românii ca urmare a lucrărilor arheologice germane din timpul

RO

*Which, »if the war had
ended any other way,
would have undoubtedly
gone smoothly«*

(Heidelberg Academy of Sciences to the Ministry of Culture and Education, 20 November 1928 [8])

Treasures in the Attic

It was not until 1929, under the aegis of Friedrich von Duhn's successor Arnold von Salis, that the transportation of the moulds and casts to Heidelberg was finally made possible. Although Heidelberg was accepting orders from other institutes for casts of the metopes, the German Archaeological Institute recommended that international advertising not take place as there were political difficulties »with the Romanians as a result of German archaeological work during the occupation« [8]. Several casts still reside in the Dresden State Art Collections and at the Goethe University in Frankfurt, which must have been obtained from Heidelberg in 1929 [4].

Even though the Archaeological Institute had moved to the so-called Weinbrenner building in the »Marstall« complex in 1929, the new location only had space for the institute's collection of original artefacts. Accordingly, there was no room for the enormous volume of Adamclisi casts which (probably

EN



Abb. 4: Dachboden der Universitätsbibliothek mit den Abgüssen des Tropaeum Traiani 1961 (Foto: »Hausarchiv« des Instituts für Klassische Archäologie und Byzantinische Archäologie der Universität Heidelberg).

Fig. 4: Podul Bibliotecii Universitare cu mulajele monumentului Tropaeum Traiani 1961 (foto: »arhivele« Institutului de Arheologie Clasică și Arheologie Bizantină de la Universitatea Heidelberg).

Fig. 4: Attic of the Heidelberg University Library with the plaster casts of the Tropaeum Traiani 1961 (photo: »Archive« of the Institute of Classical Archaeology and Byzantine Archaeology of the University of Heidelberg).

Kunstsammlungen Dresden und an der Goethe-Universität Frankfurt befinden sich nachweislich mehrere Abgüsse, die 1929 aus Heidelberg bezogen worden sein müssen [4].

Aufgrund des immer noch herrschenden Platzmangels wurden die Abgüsse (und vermutlich auch die Abgussformen) des Tropaeum Traiani in Heidelberg auf den Speicher der Universitätsbibliothek verbracht (Abb. 4). Denn obwohl das archäologische Institut 1929 in den sog. Weinbrennerbau im »Marstall« umgezogen war, konnten dort nur die Originalobjekte, nicht die Gipsabgüsse der archäologischen Sammlung untergebracht werden. Dementsprechend war auch für das enorme Konvolut der Adamklissi-Abgüsse kein Platz am neuen Institutsstandort. Erst als das Gebäude der Heuscheuer von der Universität aufgekauft und renoviert wurde, bot sich damit ab 1965 eine Ausstellungsfläche über vier Stockwerke. Mit der feierlichen Eröffnung schafften es die Abgüsse sogar auf Fotos in die lokale Presse, auch wenn sie dort zum Teil fälschlich als Abgüsse eines römischen Grabmals bezeichnet wurden [9].

Monument der Unterdrückung

Kaum ausgestellt, wurden einige der Abgüsse jedoch wenige Jahre später mit Graffiti in roter Farbe besprüht: »Freiheit für Griechenland« wurde 1968 in zwei Etagen auf die Objektgruppierungen geschrieben (Abb. 5). In den Hörsälen des Gebäudes wurden die

DE

ocupației« [8]. Spre exemplu, la Colecțiile de Artă de Stat din Dresda și la Universitatea Goethe din Frankfurt, există o serie de mulaje, care trebuie să fi fost obținute din Heidelberg în 1929 [4].

Datorită lipsei de spațiu, care încă constituia o problemă, formele din ghips (și probabil, și matritele) din Heidelberg, realizate după monumentul Tropaeum Traiani, au fost mutate în depozitul Bibliotecii Universitare (fig. 4). Cu toate că, Institutul Arheologic s-a mutat în așa-numitul »Weinbrennerbau« din complexul »Marstall« în 1929, acolo puteau fi adăpostite doar obiecte originale, nu reproducerile de ghips ale colecției arheologice. În consecință, în noua locație a institutului nu era loc nici pentru imensul ansamblu de mulaje de la Adamclisi. Abia în 1965, când a fost achiziționată și renovată clădirea »Heuscheuer« (clădirea fostului hambar de fân), s-a creat un spațiu expozițional dispus pe patru etaje. Odată cu ceremonia de deschidere, fotografii ale mulajelor au ajuns chiar în presa locală, însă au fost prezentate, în mod incorect, drept reproduceri ale unui mormânt roman [9].

Un monument al opresiunii

Deși nu au fost expuse aproape deloc, unele dintre mulaje au fost vopsite cu graffiti de culoare roșie câțiva ani mai târziu: »Libertate pentru Grecia« a fost scris în 1968 pe obiectele de pe două etaje (fig. 5). Profesorii Universității Heidelberg au fost insultați în sălile de curs ale clădirii. Graffiti-ul a fost o expresie a protestului împotriva Universității

RO

together with the casting moulds) were therefore moved to the attic of the University Library (fig. 4). The casts first found exhibition space in 1965 when the university bought the historic, four story Heuscheuer (»hay barn«) building and renovated it. The ceremonial opening of the building even offered the casts the opportunity to be photographed by the local press, even if some of them were wrongly described as casts of a Roman tomb [9].

Monument of Oppression

In 1968, only few years after the exhibition started, unrest came to the Heuscheuer building as an expression of protest against Heidelberg University and the military dictatorship in Greece at the time. The casts of the Tropaeum Traiani on two separate floors were sprayed with the phrase »Freedom for Greece« in red paint (fig. 5). Professors of the University of Heidelberg were also insulted and heckled in the building's lecture halls. Though the connection between the Tropaeum Traiani and the Regime of the Colonels (Greek Junta) is not directly apparent to the reader today, an anonymous letter of confession (suspected to have been by the AstA committee) explains the association. As a monument of victory, the Tropaeum Traiani evoked the tyranny of the Romans over other peoples and regions. It was therefore regarded by the Heidelberg stu-

EN

dent body as a symbol of Greek military rule. At the same time, the students

RNZ

15.11.68

Rhein-Neckar-Zeitung

Nr. 265 / Seite 3

Böse Schmierereien in der „Heuscheuer“

Wertvolle Gipsabdrücke römischer Reliefs schwer beschädigt – Parolen in roter Farbe – Ließen sich die Täter einschließen?

Die Schmierereien scheinen in Heidelberg kein Ende mehr zu nehmen. Nachdem in den letzten Wochen zahlreiche Wände öffentlicher Gebäude mit Parolen aller Art in weißer und grellroter Farbe bemalt worden sind und Unbekannte erst vor einiger Zeit mit Farblöplern wie die Vandalen im Königssaal des Schlosses hausten, erreichte die Schmieraktion in der Nacht zum Donnerstag einen neuen Höhepunkt. Ebenfalls Unbekannte, die in die Reihe der „Wandgestalter“ getreten sind, ohne vielleicht daran zu denken, welch schlechten Dienst sie damit ihren eigenen Anliegen erweisen, suchten sich diesmal die vor wenigen Jahren in ein Hörsaalgebäude umgewandelte alle Heuscheuer am Neckarstaden aus und machten auch nicht vor wertvollen historischen Dokumenten halt.

Putzfrauen, die gestern morgen als erste die Heuscheuer betraten, trauten ihren Augen kaum. „Freiheit für Griechenland“ stand in großen roten Lettern quer über die riesigen Gipsabgüsse geschrieben, die als Zeugnisse längst vergangener Epochen und lebendiges Anschauungsmaterial nach dem Umbau der Heuscheuer wirkungsvoll im Treppenhause angebracht worden sind. Und mit noch größeren Buchstaben war der große Hörsaal im ersten Obergeschoß verschandelt worden. Auf der ganzen Wandfläche hatten die Unbekannten demonstriert, was sie offensichtlich unter Kritischer Universität (KU) verstehen. „Zieht den Ordinarien den Lehrstuhl unterm . . . weg“, hieß es auf der einen Seite, und auf der anderen prangte der Slogan: „Nutzt die Wände der Uni für die KU“.

Ohne Rücksicht auf unersetzliche Werte

Die neue nächtliche Schmieraktion ohne Rücksicht auf Kosten und kaum zu ersetzende Werte hat in Universitätskreisen große Empörung ausgelöst. Sie wurde offensichtlich in Szene gesetzt, nachdem nachts gegen ein Uhr das Studenteparlament, der ASIA und einige Zuhörer nach der Parlamentssitzung im Hörsaal 1 das Gebäude verlassen hatten. Parlamentspräsident Hermann Scheer, der den Schlüssel gegen 23 Uhr vom Hausmeister erhalten hatte und nach Schluß der Sitzung nach eigenen Angaben den Haupteingang abschloß und dann den Schlüssel beim ASIA deponierte, schloß auf Anfrage nicht aus, daß sich jemand in den Räumen versteckt hielt und nach möglicherweise erst morgens ins Freie gelangte.

Der Direktor des Archäologischen Instituts der Universität, Professor Hampe, der geschäftsführende Vorsitzende der Akademischen Baukommission, Professor Simon, Vertreter des Rektorats, der Chef des Universitätsbauamtes, Baudirektor Werke und sein Mitarbeiter Oberbaurat Welle nahmen die Schäden gestern vormittag in Augenschein. Auch die Polizei wurde eingeschaltet. Nach den getroffenen Feststellungen handelt es sich bei der Farbe nicht um Olfarbe, die leichter beseitigt werden könnte, sondern um eine besonders hartnäckige Art von Tuscharte, die vermutlich aus Tuben oder Spritzpistolen auf Wände und Gipsabgüsse gespritzt wurde. Im Hörsaal ist diese Farbe in den Spezialputz eingedrungen, so daß möglicherweise



Schwer in Mitleidenschaft gezogen wurden die wertvollen Gipsabgüsse der Reliefs vom Siegesdenkmal Kaiser Trajans in Adamklissi bei der Schmieraktion in der „Heuscheuer“. Unser Bild zeigt einige der Platten mit Darstellungen römischer Soldaten und getragener Daker, die mit roter Farbe beschmier wurden. (Foto: Müller)

der gesamte Putz erneuert werden muß. Eingedrungen ist sie auch durch eine dünne Firnis-schicht in die Poren der Gipsabgüsse, die dadurch schwer beschädigt und in ihrem wissenschaftlichen Wert erheblich gemindert wurden. Wie Professor Hampe auf Anfrage mitteilte, wird man in den nächsten Tagen versuchen müssen, ob sich die Schmiererei durch Aufspritzen von Gips abdecken läßt.

Immerhin handelt es sich bei diesen Abgüssen um die einzigen Relief-Abbildungen des Siegesdenkmals Trajans von Adamklissi, des größten Denkmals dieser Art in der antiken Welt. Nachdem im letzten Weltkrieg alle anderen Abgüsse zerstört worden sind, blieben nur noch die Heidelberger erhalten, die während des ersten Weltkriegs im Auftrag der Badischen Regierung am Standort des römischen Siegesdenkmals in der Dobruşcha (Rumänien) abgenommen wurden. Die Originalreliefs, die sich in Bukarest befinden, sind weitgehend verwirrt, so daß neue Abgüsse heute kaum noch hergestellt werden können.

FARBEN-SCHWELLER · Plöck 15-21
HEIDELBERG - ALLES FÜR'S EMAL-HOBBY

Abb. 5: Zeitungsausschnitt von 1968 (Universitätsarchiv Heidelberg B-II-14 h 9, Sonderakte (1968–1969); Vervielfältigung ohne Genehmigung des Universitätsarchivs Heidelberg untersagt).

Fig. 5: Pasaj dintr-un ziar din 1968 (Universitätsarchiv Heidelberg B-II-14 h 9, Sonderakte (1968–1969); reproducerea fără permisiunea Arhivelor Universităţii Heidelberg este interzisă).

Fig. 5: Newspaper cutting from 1968 (Universitätsarchiv Heidelberg B-II-14 h 9, Sonderakte (1968–1969); reproduction is prohibited without permission of the Heidelberg University Archive).

»Denkmäler, die den Sieg irgendeines
Despoten verherrlichen sollen«

(Anonymes Bekenner Schreiben wohl aus der Heidelberger Studierendenschaft, 18. Dezember 1968 [9])

»Monumente care sunt menite să
glorifice victoria vreunui despot«

(Scrisoare anonimă de revendicare din partea corpului studenților din Heidelberg, 18 decembrie 1968 [9])

Professoren der Universität Heidelberg beschimpft. Die Graffiti waren Ausdruck des Protests gegen die Heidelberger Universität und die damalige Militärdiktatur in Griechenland. Die Verbindung des Tropaeum Traiani mit der Diktatur der Obristen erschließt sich dem Leser heute nicht direkt – ein anonymes Bekenner Schreiben (hinter dem man den Studierendenausschuss AStA vermutete) erklärte aber den Zusammenhang: Als Siegesdenkmal evozierte das Tropaeum Traiani die Gewaltherrschaft der Römer über andere Völker und Regionen – und wurde deshalb von der Heidelberger Studierendenschaft als Symbol der griechischen Militärherrschaft betrachtet. Gleichzeitig kritisierten die Studierenden damit auch die Universität Heidelberg, weil sie solche Denkmäler der Unterdrückung bewahre [9; Abb. 6].

DE

Heidelberg și a dictaturii militare din Grecia la acea vreme. Legătura dintre monumentul Tropaeum Traiani și dictatura exercitată de junta militară nu i se dezvăluie în mod direct cititorului din zilele noastre – o scrisoare anonimă de revendicare (în spatele căreia se suspecta comitetul de studenți AStA) a explicat legătura: Ca monument triumfal, Tropaeum Traiani, evoca tirania romanilor asupra altor popoare și regiuni – și, prin urmare, a fost considerat de către corpul studenților din Heidelberg drept un simbol al Guvernului Militar Grec. În același timp, studenții au criticat și Universitatea Heidelberg pentru păstrarea acestor monumente ale opresiunii [9; fig. 6].

Fapta a provocat un val de proteste în presa locală, dar nu a fost niciodată lămurită. Mulajele afectate au fost restaurate, astfel încât astăzi mai pot fi văzute doar pe alocuri câteva licăriri roșii. Prin urmare, reproducerea destăinuie câte ceva despre percepția politică

RO

»Monuments to glorify the
victory of some despot«

(Anonymous letter of confession, probably from the Heidelberg student body, 18 December 1968 [9])

also criticised Heidelberg University for preserving such monuments of oppression [9; fig. 6].

The crime against the casts caused an outcry in the local press but was never solved. The casts in question have been restored, however, today a red glimmer can be seen in a few places. It still reveals the political perception of the Tropaeum Traiani in the Heidelberg student body of the wild 1960s.

A Happy Ending?

For the last 50 years, the casts of the Tropaeum Traiani have hung in the Heuscheuer, undisturbed. However, in 2019, the opportunity to develop a new presentation concept for these casts unveiled itself when all displayed

objects in the Heuscheuer were dismantled to prepare for renovation work.

EN

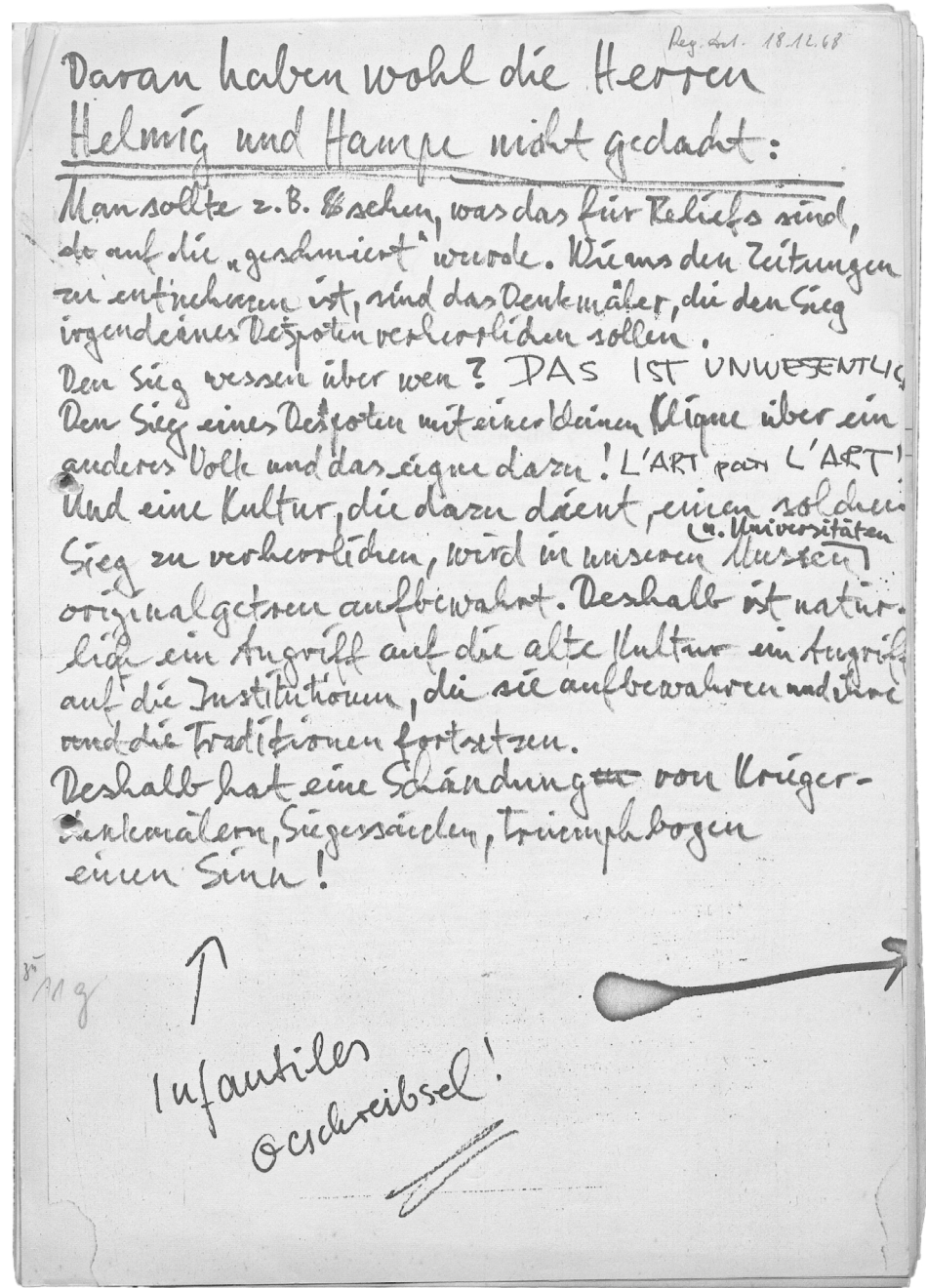


Abb. 6: Anonymes Bekenner- schreiben zu den Graffiti auf den Heidelberger Gipsabgüssen 1968 (Universitätsarchiv Heidelberg, B-II-14,h 9, Sonderakte (1968–1969); Vervielfältigung ohne Genehmigung des Universitätsarchivs Heidelberg untersagt).

Fig. 6: Scrisoare anonimă de revendicare în legătură cu graffiti-urile de pe mulajele din Heidelberg în 1968 (Universitätsarchiv Heidelberg, B-II-14,h 9, Sonderakte (1968–1969); reproducerea fără permisiunea Arhivelor Universității Heidelberg este interzisă).

Fig. 6: Anonymous letter of confession of the graffiti sprayed on the Heidelberg plaster casts in 1968 (Universitätsarchiv Heidelberg, B-II-14,h 9, Sonderakte (1968–1969); reproduction is prohibited without permission of the Heidelberg University Archive).

Die Tat verursachte einen Aufschrei in der lokalen Presse, wurde jedoch nie aufgeklärt. Offenbar wurden die betroffenen Abgüsse aber restauriert, so dass sich heute nur noch an wenigen Stellen ein roter Schimmer ausmachen lässt. Er verrät noch etwas über die politische Wahrnehmung des Tropaeum Traiani in der Heidelberger Studierendenschaft der wilden 1960er Jahre.

Happy End?

Von da an unberührt, hingen die Abgüsse des Tropaeum Traiani 50 Jahre lang in der Heuscheuer. 2019 begannen Sanierungsmaßnahmen, für die alle Objekte demontiert werden mussten, was die Möglichkeit zur Entwicklung eines neuen Präsentationskonzepts eröffnete. Baulich lässt das Gebäude zwar keinen Spielraum für andere oder zusätzliche Ausstellungsflächen, aber zumindest wurde für die Anordnung der Abgüsse an den Wandflächen ein neues Konzept entworfen. Während sich zuvor die Architektur des Monuments dem Betrachter aus der Anbringung der Bauteile gar nicht erschloss, kann er nun das Tropaeum Traiani im Gebäude der Heuscheuer stockwerkweise ablaufen. Die Südwand des Gebäudes dient als zentrale Schaufläche dieser Präsentation: Im Erdgeschoss sind Bauteile vom zylindrischen Unterbau des Tropaeums als Abgüsse zu sehen, im ersten Stock von dem Zinnengesims mit Löwenwasserspeiern, im zweiten Stock von dem sechseckigen Sockel mit Inschrift und im

dritten und obersten Stock von der Tropaeumskulptur als oberem Abschluss.

DE

a monumentului Tropaeum Traiani din prisma corpului studenților din Heidelberg în perioada tumultuoasă a anilor '60.

Happy End?

Din acel moment neatinsă, mulajele monumentului Tropaeum Traiani s-au aflat timp de 50 de ani în clădirea universității ›Heuscheuer‹. În 2019 au început lucrările de renovare, pentru care au fost demontate toate obiectele. Situația aceasta a deschis posibilitatea dezvoltării unui nou concept de prezentare. În ceea ce privește construcția, clădirea nu a lăsat niciun spațiu de manevră referitor la alte zone de expoziție sau zone suplimentare, dar cel puțin a fost conceput un plan nou pentru amenajarea mulajelor pe pereți. Pe când, anterior, arhitectura ansamblului Tropaeum Traiani nu se dezvăluia privitorului din amplasarea componentelor, acesta poate parcurge acum monumentul în clădirea ›Heuscheuer‹ pe etaje. Peretele de sud al clădirii servește drept zonă de afișare centrală pentru această prezentare: la parter pot fi văzute componentele, ce fac parte din temelă cilindrică a Tropaeum-ului, sub formă de mulaje, la primul etaj se află gargui de pe cornișa merloanelor, reprezentând lei, la etajul al doilea pot fi văzute mulaje ale soclului hexagonal cu inscripție, iar la al treilea și ultimul etaj statuia de pe Tropaeum din partea superioară a monumentului.

Pe baza structurii arhitecturale a monumentului triumfal, componentele sunt, prin urmare, împărțite în patru unități pe patru etaje. Fiecare obiect este

RO

Although the building does not have any further room for additional exhibition areas, at least a new concept could be developed for the arrangement of the casts on the available wall space. Whereas the previous arrangement of the casts left the architecture of the Tropaeum Traiani imperceptible to the viewer, the new order of the casts on the levels of the Heuscheuer corresponds to the elements' original order. The south wall of the building serves as the central showcase for this presentation. Casts of the components of the cylindrical base of the Tropaeum can be seen on the ground floor. On the first floor, the crenellated battlements with lion gargoyles will be on display; and on the second floor, the hexagonal pedestal with its inscription. To finish off the display, the Tropaeum sculpture will be on display on the third and top floor.

In keeping with the architectural design of the victory monument, the components are thus divided into four correspondingly sequential units on four floors. A text panel with a redrawn explains in which ›height‹ or section of the monument the viewer is located. The casts of a total of sixteen metopes and six battlements, on the other hand, are distributed over the side walls of the Heuscheuer. Because of their large number, they serve rather as additional images, regardless of their position on the original monument. The brief descriptions of the objects aim to clarify motifs and iconography, message, and visual language.

EN

In Anlehnung an den architektonischen Aufbau des Siegesdenkmals sind die Bauteile also in vier Sinneinheiten auf vier Stockwerke aufgeteilt. Jeweils eine Texttafel mit Umzeichnung erklärt, in welcher ›Höhe‹ bzw. an welchem Abschnitt des Monuments sich der Betrachter befindet. Die Abgüsse von insgesamt sechzehn Metopen und sechs Zinnen sind dagegen auf die Seitenwände der Heuscheuer verteilt: Sie dienen hier, unabhängig von ihrer Position am Originalmonument, als reine Illustrationen. Ihre kurzen Objektbeschreibungen zielen auf Motive und Ikonografie, Intention und Bildsprache ab.

2020: Montage in Cortenstahl

Die Montage der Gipsabgüsse stellte eine statische Herausforderung dar, zumal die historischen Wände der Heuscheuer aus lokalem Sandstein dem Denkmalschutz unterliegen. Die Zinnen und Metopen, deren Gewicht auf bis zu 200 kg pro Stück zu schätzen ist, fordern eine besonders sichere und stabile Anbringung. Die übrigen Einzelteile weisen alle individuelle Maße auf, was die Verwendung vorgefertigter Standardhalterungen unmöglich macht.

Das von der Universität mit der Gebäudesanierung beauftragte Büro Jürgen Mayer Architekten löste diese Problematik mit der Anbringung von großen Cortenstahlplatten als ›Passepartouts‹ (Hintergründe). Alle Passepartouts können nach demselben System in der Wand verankert werden, nachdem die Gipsabgüsse jeweils einzeln

DE

însoțit de un panou care conține un text și un desen care indică la ce ›înălțime‹ sau în ce secțiune a monumentului se află privitorul. Mulajele a șaisprezece metope și a șase merloane, pe de altă parte, sunt distribuite pe pereții laterali ai clădirii: Aici servesc, indiferent de poziția lor în cazul monumentului original, ca simple ilustrații. Scurtele descrieri ale obiectelor vizează motive și iconografie, intenție și limbajul vizual.

2020: Asamblare în oțel Corten

Asamblarea mulajelor de ghips a fost o provocare din punct de vedere static, mai ales pentru că zidurile istorice ale clădirii ›Heuscheuer‹, din gresie locală, sunt clasate drept monumente istorice. Merloanele și metopele, a căror greutate poate fi estimată la cca 200 kg pe bucată, necesită o aplicare deosebit de sigură și stabilă. Restul componentelor rămase au toate dimensiuni specifice, fapt ce face utilizarea suporturilor standard prefabricate imposibilă.

Biroul de arhitectură Jürgen Mayer, însărcinat de către universitate cu renovarea clădirii, a rezolvat această problemă prin instalarea unor panouri mari din oțel Corten sub formă de ›Passe-partout‹ (fundal). Toate paspartuurile au putut fi ancorate în perete folosind același sistem, după ce mulajele de ghips au fost montate individual pe acestea. În acest scop, paspartuurile au fiecare câte o șină de oțel în formă de L pe care pot fi așezate mulajele fără a aluneca în jos. În partea de sus, toate mulajele au fost fixate cu câte două

RO

2020: Assembly in Corten Steel

The installation of the plaster casts posed multiple challenges, starting with the historic walls of the Heuscheuer being made of local sandstone and subject to monument protection policies. Additionally, because they weigh approximately 200 kg each, the battlements and metopes require a particularly safe and stable method of installation. The remaining individual pieces all have unique dimensions, making the use of prefabricated standard brackets impossible.

Jürgen Mayer Architects, the firm commissioned by the university to renovate the building, solved this problem by attaching large corten steel panels as ›passepartouts‹ (backgrounds). All passepartouts are anchored to the wall using the same system after the plaster casts have been mounted to them individually. For this purpose, each of the mounts has an L-shaped steel rail on which the casts rest without slipping out of the bottom. Each cast is then fixed with two individually attached angle irons at the top. Protective padding is then added between the casts and all the steel rails and brackets. This guarantees the safety of the casts from the steel.

Digital Adamclisi

In the winter semester of 2019/2020, the Institute of Classical Archaeology and Byzantine Archaeology offered a seminar on applied museum

EN

auf ihnen montiert worden sind. Dafür besitzen die Passepartouts jeweils eine L-förmige Stahlschiene, auf der die Abgüsse aufgestellt werden können, ohne unten herauszurutschen. Oben werden alle Abgüsse mit jeweils zwei individuell angebrachten Winkeln fixiert. Stahlschienen und -winkel sind innen mit einer schützenden Zwischenpolsterung versehen, die den Abstand zwischen Gips und Stahl garantiert.

Adamklissi digital

Teil des Konzepts zur Neupräsentation der Gipsabgüsse war auch ein Seminar (praktische Übung) am Institut für Klassische Archäologie und Byzantinische Archäologie im Wintersemester 2019/2020. Darin wurden einerseits von und mit den Studierenden gemeinsam die Texte für die neue Beschilderung in der Heuscheuer entworfen. Andererseits wurde ein Konzept erarbeitet, das die Architektur und geografische Lage des Tropaeum Traiani, seinen historischen Kontext, Erklärungen zur Grabungsgeschichte und Rekonstruktion digital anschaulich präsentieren soll. Die besondere Herausforderung war es dabei, neben einer ansprechenden visuellen Vermittlung die Inhalte nutzerfreundlich zu strukturieren.

Über eine digitale Stele können Besucher:innen der Heuscheuer nun per Touchscreen einen Drohnenflug über das rekonstruierte Tropaeum Traiani verfolgen, in einer Geländekarte Erklärungen zu verschiedenen Bauten erhalten, Rekonstruktionsvorschläge

DE

corniere atașate individual. Șinele și cornierele din oțel sunt prevăzute pe interior cu o căptușeală intermediară de protecție, care garantează distanța dintre tencuială și oțel.

Adamclisi digital

O parte a conceptului pentru noua prezentare a mulajelor de ghips a fost elaborată în cadrul unui seminar (exercițiu practic) al Institutului de Arheologie Clasică și Arheologie Bizantină în semestrul de iarnă 2019/2020. În cadrul seminarului au fost redactate textele pentru panourile din clădirea ›Heuscheuer‹ de către studenți. Mai apoi, a fost elaborat un concept care prezintă digital arhitectura și poziția geografică a ansamblului Tropaeum Traiani, contextul său istoric, explicații despre istoria săpăturilor și a reconstrucției. Provocarea deosebită a fost structurarea conținutului într-o manieră agreabilă, pe lângă transmiterea vizuală plăcută a informațiilor.

Folosind un panou digital, vizitatorii clădirii ›Heuscheuer‹ pot urmări acum prin intermediul unui ecran tactil un zbor cu drona peste monumentul Tropaeum Traiani reconstruit, pot să primească explicații despre diverse clădiri de pe harta sitului, să compare propuneri de reconstrucție sau să își creeze o imagine de ansamblu asupra diferitelor grupuri de metope. Sperăm că mulajele Tropaeum Traiani vor primi, la mai bine de 100 de ani de la producția lor, atenția pe care biografia lor emoționantă o merită.

RO

sciences to contribute to the concept for the new exhibition of the plaster casts. The participants of this class not only helped compose the signage for the Heuscheuer, but also created the concept for a digital application. This application aims to present the architecture and geographical location of the Tropaeum Traiani, its historical context, explanations of its excavation history and reconstruction in a digitally vivid way. The primary challenge was to structure the contents in a way that is both user-friendly and visually appealing.

Using a digital stele, visitors to the Heuscheuer can now watch a drone flight over the reconstructed Tropaeum Traiani via touchscreen, receive explanations of various monuments on a terrain map, compare reconstruction proposals or get an overview of the motivic groups of metopes. Hopefully now, more than 100 years after their production, the casts of the Tropaeum Traiani will get the attention their eventful history deserves.

EN

vergleichen oder sich einen Überblick über die verschiedenen Metopengruppen verschaffen. Damit bekommen die Abgüsse des Tropaeum Traiani, über 100 Jahre nach ihrer Herstellung, hoffentlich doch die Aufmerksamkeit, die ihrer bewegten Biografie gebührt.

DE

Zitierte Literatur | Literatura citată | Cited Works


- [1] T. Antonescu (1907), Le trophée d'Adamclissi. Étude archéologique (Iași).
- [2] A. Furtwängler (1896), Intermezzi. Kunstgeschichtliche Studien (Leipzig – Berlin) 51–77.
- [3] G. Kossinna (1916), Das früheste Germanendenkmal an der Dobrudschafront, Alldeutsche Blätter 62, 459–461.
- [4] P. Lohmann (2020), Die Heidelberger Gipsabgüsse des Tropaeum Traiani von Adamklissi. Eine hundertjährige Biografie, Zeitschrift für die Geschichte des Oberheins (in print).
- [5] N. Netzhammer, ed. (1996), Raymund Netzhammer. Bischof in Rumänien. Im Spannungsfeld zwischen Staat und Vatikan, Veröffentlichungen des Südostdeutschen Kulturwerks, Reihe B: Wissenschaftliche Arbeiten 71 (Munich).
- [6] E. Suchezky (2016), Die Gipsabguss-Sammlung nach Antiken an der Universität Heidelberg, in: N. Zenzen, ed., Objekte erzählen Geschichte(n). 150 Jahre Institut für Klassische Archäologie (Heidelberg) 77–96.
- [7] N. Zenzen (2016), 1896–1906. Antike Originale und ihre Käufer, in: N. Zenzen, ed., Objekte erzählen Geschichte(n). 150 Jahre Institut für Klassische Archäologie (Heidelberg) 166–175.

Quellen | Surse primare | Primary Sources

- [8] Generallandesarchiv Karlsruhe 235 Nr. 3764, Archäologisches Institut der Universität Heidelberg und die Abformung des Siegesdenkmals von Adamklissi in der Dobrudscha [= Adamclissi / Rumänien] für wissenschaftliche und Museumszwecke 1918–1929.
- [9] Universitätsarchiv Heidelberg B-II-14 h 9, Sonderakte (1968–1969).



Metope XLV, römische Standartenträger (Detail)
Metope XLV, purtătorii de stindard romani (detaliu)
Metope XLV, Roman standard bearers (detail)
(Polly Lohmann)

A close-up, black and white photograph of a stone relief sculpture. The focus is on a hand and forearm, likely of a Roman legionary, as indicated by the caption. The hand is positioned in a way that suggests it is holding or resting on a surface. The stone is heavily pitted and weathered, with numerous small holes and irregularities across its surface. The relief is carved into a larger block of stone, with some of the surrounding surface visible. The lighting is dramatic, highlighting the textures and contours of the sculpture.

Metope XLVII, römische Legionäre (Detail)
Metopa XLVII, legionari romani (detaliu)
Metope XLVII, Roman legionaries (detail)
(Polly Lohmann)

Metope III, Römer in Marschsandalen
führt Daker in Hosen ab (Detail)

Metope III, un roman cu sandale militare
însoțeste un dac cu pantaloni (detaliu)

Metope III, a Roman soldier wearing sandalboots
taking captive a Dacian wearing trousers (detail)

(Polly Lohmann)

